

Covid-19 sürecinde
**İSTANBUL'UN
FARKLI
YERLEŞİMLERİNDE
ÇOCUKLARIN
HAKLARINA ERİŞİMİ
ARAŞTIRMASI:**

Karagümürük Örneği

Sulukule Gönüllüleri Derneği
10. yıl

Araştırma Ön Raporu

Görüşmeleri Yapanlar

Aysun Koca, Ayşegül Kanal, Aytül Özcan, Cem Avcı, Seray Çağla Keleş,
Şefika Kübra Kalender

Yayına Hazırlayanlar

Aysun Koca, Ayşegül Kanal, Aytül Özcan, Cem Avcı, Melis Karakaş, Seray Çağla Keleş,
Şefika Kübra Kalender

Proje Ekibi

Aysun Koca (SGD), Ayşe Beyazova (SPI), Aytül Özcan (SGD), Didem Kalafat (SPI),
Gökçe Baltacı (TTM), Işın Subaşı (BSV), Maissam Nimer (SPI), Melda Akbaş (TTM),
Naz Sağlam (SPI)

Tasarım ve Uygulama

MYRA

Mayıs 2020

Sulukule Gönüllüleri Derneği

Adres: Prof. Naci Şensoy Cad. Sağel Sk. No: 2D Karagümrük/Fatih/İstanbul

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Sulukule Gönüllüleri Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
GİRİŞ	5
Araştırmanın Amacı	5
Araştırmanın Yola Çıkış Hikâyesi	5
Sulukule Gönüllüleri Derneği ve Hedef Kitle	6
YÖNTEM	7
Araştırmanın Kapsamı	7
Araştırmanın Kısıtlılıkları	8
Araştırmanın Etik Çerçevesi	8
BULGULAR	10
Eğitim Hakkı	11
Dinlenme, Boş Zaman Değerlendirme, Oyun Oynama, Kültürel ve Sanatsal Etkinliklere Katılma Hakkı	13
Bilgi ve Medyaya Erişim Hakkı	15
Sağlığa Erişim Hakkı	17
Yaşama ve Gelişim Bağlamında Güvenli Alan Hakkı	18
SONUÇ VE ÖNERİLER	20
EK 1	22
EK 2	22

ÖZET

Bu ön rapor, Başak Sanat Vakfı, Zeytin Ağacı Derneği, bilinen ismiyle Small Projects İstanbul (SPI), Sulukule Gönüllüleri Derneği (SGD) ve Tarlabası Toplum Merkezi tarafından yürütülen, “Covid-19 sürecinde İstanbul’un Farklı Yerleşimlerinde Çocukların Haklarına Erişimi”ne ilişkin araştırma projesi çerçevesinde hazırlandı.

Projenin ilk ayağı olan ön raporlar söz edilen dört kurum tarafından ayrı ayrı kaleme alındı, projenin sonuç raporu ise Haziran 2020’de dört kurumun ortak bulgularıyla paylaşılacaktır.

Araştırma sürecinin ilk görüşmeleri, Nisan - Mayıs (ilk çeyrek) 2020’de İstanbul’un Fatih ilçesinde, çoğunlukla Karagümrük’te yaşayan çocukların, Covid-19 ile ilgili tedbirler kapsamında hayata geçirilen karantina sürecini nasıl geçirdiklerini anlamak ve yaşanan sorunları ortaya koymak amacıyla gerçekleştirildi.

Veriler, 30 çocuk ve 20 bakım verenle yapılan görüşmelerden edinilen bilgilerden derlendi.

Araştırma ön raporu kapsamında çocukların eğitim hakkı, oyun ve serbest zaman, bilgi ve medyaya, sağlığa erişim ve yaşama ve gelişimi için güvenli alan haklarına dair durumları incelendi, tespit edilen ihtiyaçlarla ilgili öneriler sonuç bölümünde sıralandı.

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile Covid-19 sürecinde risk altında ve dezavantajlı bölgelerdeki çocukların haklara erişimleri ve maruz kaldıkları hak ihlallerinin tespiti ve görünürlüğü amaçlandı.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme (BM ÇHS) katılım ilkesinin temelinde yer alan uygun şekilde bilgilendirilme, uzaktan eğitim uygulamasıyla ilişkili olarak eğitim hakkı, bütünsel gelişim için yeterli yaşam standartlarına, oyuna, sağlık hizmetlerine erişimleri bakımından ekonomik, sosyal dezavantajlar göz önünde bulundurularak izleme yapılarak, ihlallerin ve ihtiyaçların görünür kılınması hedeflendi.

Çocuklar, kriz, afet, savaş gibi olağanüstü durumlarda, en çok etkilenen, aynı zamanda görmezden gelinen grupların başında gelir.

Bu nedenle çocukların Covid-19 sürecinde yaşadığı hak ihlallerini tespit etmek ve yetkilileri harekete geçirmek için görünür kılmak, çocuk hakları ve insan hakları alanında çalışan uzmanların sorumluluğudur.

Araştırmanın çocuk görüşmelerinde, günlerinin nasıl geçtiği, uzaktan eğitim sürecini takip edemedikleri, evde boş zamanlarını nasıl geçirdikleri, internet erişimlerinin olup olmadığı, salgın süreci ile ilgili bilgiyi nereden edindikleri üzerine sohbet edildi.

Yetişkin görüşmelerinde, bu sorulara ek olarak, olası bir hastalık durumunda karantina imkânları olup olmadığı, Covid-19 süreci ile ilgili ne gibi önlemler aldıkları, süreçle birlikte yaşadıkları zorluklar, çalışma ve gelir durumlarında olası değişiklikler, sağlık hizmetlerine erişimleri ve mahallenin genel durumuyla ilgili sorular üzerinden sohbet edildi.

Araştırmanın Yola Çıkış Hikâyesi

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, Covid-19 ile ilgili gelişmeler doğrultusunda alınan tedbirlere göre, eğitime 16 Mart Pazartesi gününden itibaren öncelikle iki hafta ara verildi.¹ Derneğin saha ekibi, faaliyetlerinin önemlice bir kısmı okul alanında olduğu için, 12 Mart'tan itibaren dernek faaliyetlerine tedbir amaçlı ara vererek, evden çalışma düzenine geçti.

Sürecin belirsizliğinden ötürü, hedef grupla iletişimi sürdürmek, ihtiyaçlarını gözetmek amacıyla telefon aracılığı ile görüşmeler planlandı.

Benzer şekilde düşünen, hedef kitleleriyle iletişimini sürdürmeyi planlayan diğer üç kurumla görüşmemiz sonucunda bu araştırma fikri doğdu.

¹ Öncelikle 16 Mart tarihinde eğitime iki hafta ara verildi. Ardından tedbirlere devam etmek amacıyla 30 Nisan'a kadar eğitime verilen aranın devam edeceği duyuruldu. Bu ön raporun hazırlığı sürecinde okulların 31 Mayıs'a kadar uzaktan eğitime devam edileceği öğrenildi.

Bu süreçte Uluslararası İnsan Hakları Çerçevesine Uyumun İzlenmesi için Etkiniz AB Programı'nın sağladığı destekle "Covid-19 sürecinde İstanbul'un Dört Bölgesinde Çocukların Haklarına Erişimi" çalışmasına başladık.

Sulukule Gönüllüleri Derneği ve Hedef Kitle

SGD, Sulukule Platformu gönüllüleri tarafından, 2010 yılında kuruldu.

Sulukule Gönüllüleri Derneği, risk altındaki², dezavantajlı bölgelerde yaşayan çocukların eğitime erişebilirliğine destek olmayı ve onları okula bağlamayı hedefliyor. Bu amaçla, öğretmenler, okul psikolojik danışmanları, okul yöneticileri, veliler, çocuklar ve gönüllüleri ile sistemli bir şekilde çalışmalar yürütüyor.

Derneğin kuruluşundan bu yana çalışmalarına katılan, yaşadığı çevrede takip edilen çocuklar bulunuyor. 2010 yılında dar bir kitle ile başlayan çalışmalar, bugün farklı etnik gruba mensup (Roman, Türk, Kürt ve Suriyeli), yaş aralığı genişlemiş ve farklı ihtiyaçları olan çocuklardan oluşuyor.

Araştırmanın hedef kitlesi, Fatih ilçesinde, SGD'nin faaliyetlerine katılan, 6-18 yaş arası çocuklar ve onların bakım verenleridir.

SGD'nin faaliyetlerini sürdürdüğü Karagümrük, yaşamın çoğunlukla sokakta geçtiği, özellikle çocukların park, yeşil alan gibi oyun alanı ihtiyaçlarını sokaklarda ve okul bahçelerinde karşıladığı bir mahalledir.

Telefon görüşmelerinin yapıldığı süreyi de içine alan zaman diliminde, 3 Nisan 2020'de, 20 yaş altı için sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Çocuklar en fazla bağ kurdukları alanlar olan okullarına ve sokaklara erişemez oldu. Araştırmanın temelini oluşturan sorular, bu grubun evde karantinede bulunmasının kimi zorlukları beraberinde getirebileceği öngörüsüyle oluşturuldu.

Görüşmeler 13 kız, 17 oğlan olmak üzere 30 çocuk ve 20 bakım veren ile tamamlandı. Annelerin dışında, bakım verenler içinde bir baba, bir de babaanne ile görüşüldü. Yaş grubu dağılımında yüzde 7 oranında 6-10 yaş, yüzde 53 oranında 11-14 yaş ve yüzde 40 oranında 15-18 yaş arası çocuklarla görüşüldü.

2 "Risk altındaki çocuk" nedir? Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği tarafından 2007 yılında yayımlanan Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler kitabına göre çocuklarda gözlenen bazı belirtiler, risk altındaki çocukları tanımlamaktadır. Bunlar; okuldan kaçma, alkol ve/veya madde kullanımı, evden kaçma, şiddet eğilimi gösterme, suç işleme ya da işleme eğilimi olma, kendine zarar verme, sokakta çalışma ve erken yaşta cinsel ilişkide bulunma olarak sıralanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Kapsamı

Bu ön rapor, Başak Kültür ve Sanat Vakfı, Small Project İstanbul, Sulukule Gönüllüleri Derneği (SGD) ve Tarlabası Toplum Merkezi tarafından yürütülen, "Covid-19 sürecinde İstanbul'un Farklı Yerleşimlerinde Çocukların Haklarına Erişimi"ne ilişkin araştırma projesi çerçevesinde hazırlandı.

Araştırma sürecinin ilk görüşmeleri, Nisan - Mayıs (ilk çeyrek) 2020'de İstanbul'un Fatih ilçesinde, yoğunlukla Karagümrük'te yaşayan çocukların, Covid-19 ile ilgili tedbirler kapsamında hayata geçirilen karantina sürecini nasıl geçirdiklerini anlamak ve yaşanan sorunları ortaya koymak amacıyla gerçekleştirildi.

Veriler, 30 çocuk ve 20 bakım verenle yapılan görüşmelerden edinilen bilgilerden derlendi.

Araştırma süreci boyunca Covid-19'a yönelik tedbirler kapsamında, BM ÇHS eğitim hakkı, bilgiye erişim hakkı, sağlığa erişim hakkı, dinlenme, boş zaman değerlendirme, oyun oynama, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılma hakkına odaklanıldı.

Alınan bilgilerde, yaşama ve gelişim bağlamında, güvenli alan (madde 27), özel hayat (madde 16) ve şiddetten korunma (madde 19) haklarına ilişkin paylaşımları da dikkate alındı.

Görüşmelerin tamamı telefon aracılığı ile yapıldı. Telefon görüşmelerini yapan kişilerin doğrudan çocuklarla atölye yapmış, onları birebir tanıyan ve güven bağı olan kişiler olmasına özen gösterildi.

Görüşmecilerin hedef kitlenin ihtiyaçları ve hassasiyetleri konusunda bilgi sahibi olması, görüşme sırasında olası zarar verici davranışın önüne geçilebilmesi için önemle üzerinde durulan bir kıstas oldu.

Görüşmeler toplam 16 gün sürdü ve toplamda 10 saat, 32 dakika görüşme yapıldı. En uzun görüşme süresi 35 dakikadır.

Görüşmeye başlamadan önce, görüşmenin amacı anlatılarak sözlü onay alındı. Araştırma soruları çocuklar ve bakım verenler için ayrı ayrı hazırlandı. Görüşmeler, ekteki sorular çerçevesinde sohbet şeklinde gerçekleştirildi. Veriler niteliksel analize uygun şekilde toplandı.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırmanın en belirgin kısıtı, telefona erişme imkânı bulunmayan kişilerin bilgilerinin araştırma kapsamı dışında kalmış olmasıdır. Görüşülen hanelerin çoğunlukla kalabalık oluşu, tüm aile bireylerin çoğunlukla aynı oda içinde yaşamını sürdürüyor oluşu ve çocukların ev içinde özel alana sahip olmaması gibi sebeplerle, çocuklarla çoğunlukla bakım verenlerinin yanındayken konuşuldu. Çocukların, konuşurken çoğunlukla kendilerini rahat hissetmedikleri fark edildi.

Araştırmanın Etik Çerçevesi

SGD, çocuklarla yürüttüğü bütün çalışmalarında BM ÇHS başta olmak üzere ulusal ve uluslararası insan hakları standartlarını temel alıyor. Derneğin Çocuk Güvenliği Politika ve Prosedürleri belgesinde değinildiği gibi, çocukların olası risklerden korunması ve çalışmalarda tüm haklarının yaşama geçmesi için azami çaba gösteriyor.

Bu çalışmanın etik çerçevesi oluşturulurken BM ÇHS'nin dört temel ilkesi (ayırım gözetmeme, çocuğun öncelikli yararı, katılım ve yaşama ve gelişiminin desteklenmesi) ve Amerikan Psikoloji Derneği (American Psychological Association-APA) çocuk katılımcılarla yürütülecek çalışmalar için hazırladığı etik ilkeler dikkate alındı.

Araştırma etiğinde en önemli husus, katılımcı (yetişkin, çocuk ya da hayvan) üzerinden yarar sağlamama ve ona zarar vermemedir.³ Bu araştırma boyunca tüm görüşmelerde ve raporlaştırma aşamasında bu ilke temel alındı. Zarar vermeme ilkesi gereğince, katılımcıların travmatik yaşantılarını tetikleyecek veya şiddet deneyimlerini çağrıştıracak sorular araştırma kapsamı dışında bırakıldı.

Gizlilik ilkesi gereği, katılımcıların kimlik ve iletişim bilgileri SGD'de saklıdır. Rapor boyunca herhangi bir katılımcının kimliğini belli edecek hiçbir alıntıya yer verilmedi.

Görüşmeye başlamadan önce, görüşülen bakım verene araştırma hakkında bilgi verildi, katılım konusunda sözlü onayları alındıktan sonra görüşmeye devam edildi. Benzer süreç çocuk görüşmeleri için de yürütüldü.

Mevcut olağanüstü durum gereği araştırma sürecinde bir etik kurul onayı alınmadı.

Araştırma boyunca SGD'nin mevcut Çocuk Güvenliği Politika ve Prosedürleri ile Davranış Kuralları doğrultusunda dikkat edilen hususlar aşağıda özetlenmiştir.

3 Araştırma etiğine dair maddeler ve bu maddelere dair geniş açıklamalar Amerikan Psikoloji Derneği (American Psychological Association-APA) tarafından ilk kez 1953 yılında "Ethical Standards Of Psychologists" adıyla yayımlanmış, 2017'de yapılan güncelleme ile "Ethical Principles Of Psychologists And Code Of Conduct" adıyla bir kitapçık yayımlanmış ve etik konusunu 5 maddede toplamıştır. Çocuk gelişimi araştırmaları topluluğu (Society for Research in Child Development-SRCD) özellikle çocuk katılımcılarla yürütülecek çalışmalar üzerinde durarak bu 5 madde üstünden temellendirilmiş ve genişletilmiş 16 maddelik bir etik raporu paylaşmıştır. Detaylı bilgi için: <https://www.srcd.org/about-us/ethical-standards-research-children> ve <https://www.apa.org/ethics/code/ethics-code-2017.pdf> adreslerine bakılabilir.

Çocuk Güvenliği Politika ve Prosedürleri ilkeleri içinde araştırmayla ilgili kapsam:

- SGD, tüm çalışmalarını ayrımcılıktan uzak şekilde, çocuğun üstün yararını gözeterek, çocukların katılımı ile sürdürmeyi taahhüt etmektedir.
- SGD, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair Sözleşme, ulusal ve uluslararası belgelerle çocuklara tanınmış her hakka saygı gösterir.
- Çocuk Güvenliği Politika ve Prosedürleri belgesinin ve bu belgeye uygunluğun çocukların zarar görme riskinin en aza indirilmesinin sağlanmasının yanında kurumun ve çalışanlarının itibarının korunması için gereklilik olduğunun farkındadır.
- Kurumun tüm süreçlerinde bu belgenin taahhütlerinin işlevsel şekilde yer alması için çalışır.

Davranış kuralları içinde araştırmayla ilgili kapsam:

- Çocuklarla yapılacak çalışmalar öncesinde, çocuklardan ve çocukların veli ve vasilerinden, yazılı şekilde içeriği ve süresine ilişkin bilgiler içeren, izin belgesi veya onayı alınır. Bu yazılı onay ve izinlerin istendiği zaman ve şekilde geri alınabileceği ilgililerine açıklanır. Kişinin okuma yazma bilmemesi durumunda sözlü açıklamada bulunulması yolu ile izin veya onayı alınır.
- Çocukların kendilerine ve yakınlarına ilişkin isim soy isim, kimlik, adres gibi kişisel bilgileri, SGD tarafından yasal zorunluluk olmadıkça 3. kişiler ile paylaşılmaz.
- Çalışmaların gereği olmadıkça, SGD çalışanları kişisel araçları ile çocukların fotoğraf ve videolarını çekmez, ses kaydını almaz. Çalışma gereğince çekilmiş olsa dahi, kuruma hızlıca ulaştırdıktan sonra, kişisel araçlarında bu bilgi, fotoğraf, ses kaydı ve videoları bulundurmaz. Sosyal medya hesaplarında paylaşmaz.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları, karantina ve uzaktan eğitim sürecinde, çocukların eğitime, bilgiye, sağlığa, oyun oynamaya, yaşama-gelişim bağlamında güvenli alana, özel hayat ve şiddetten korunmaya erişimlerine nasıl etki ettiğine bakılarak değerlendirildi.

Görüşmeyi yapan kişi, katılımcının duygularını ve görüşme hakkındaki düşüncelerini not olarak ekledi.

Bu bilgilere göre, görüşme yapılan bakım verenlerin çok büyük çoğunluğunun kaygı seviyesinin yüksek olduğu, bir kısmının ev ortamındaki kalabalık sebebiyle rahatça konuşamadığı, bu vesileyle bizimle konuşuyor olmaktan ötürü mutlu olduğu not edildi.

“Valla iyiyiz, evdeyiz. Bütün aile bir arada. Psikolojimiz bozuldu. Beni de alın karantinaya koyun (gülüyor). İş bitmiyor evde, hizmetçilik yapıyorum. Şaka yapıyorum tabi. Ama istekler bitmiyor. Sürekli yemek, çay, kahve. İşim çok arttı.”

Çocuklarla yapılan görüşmelerde, yetişkinlerin yanında konuştukları için kendilerini diledikleri gibi ifade edemedikleri, bu nedenle kimilerinin isteksiz konuştuğu, kaygılı ve sıkılmış hissedenlerin sayısının çok olduğu not edildi.

Bakım verenlerin kaygı seviyesini anlamaya dönük sorulara, ev işlerinin hiç bitmediği, yoğun kalabalıktan ötürü gürültülü-kavgalı günler yaşadıkları, çok daralmış hissettikleri ve geçim sıkıntısı çektikleri şeklinde yanıtlar verdikleri görüldü.

“Evdeyiz. Ama ev çok küçük. O yüzden aynı yerde dur dur, herkes çakışıyor. Çocuklar kurslara, okula giderken sığıyorduk. Şimdi sığmaz olduk. Kızlarla durmadan sofrayı kurup kaldırıyoruz. Ama biraz da okumamı yazmamı çalışıyorum, düzelsin diye uğraşıyorum.”

Çocuklarda ise, sıkıldığını, bunaldığını, keyifsiz olduğunu söyleyenler çoğunlukta idi.

İyi olma hallerini, evde spor yaparak, televizyon veya internetten dizi-film izleyerek, ilgi alanları doğrultusunda şarkı sözü yazarak, graffiti yaparak korumaya çalıştıklarını ifade ettiler.

Telefon, tablet ya da bilgisayar aracılığıyla online oyunlar oynamak ön plana çıkmakla birlikte, kitap okumak ve ders çalışmak azınlıkta idi.

“İyi olmaya çalışıyorum. Bunaldım. En azından siz dışarı çıkabiliyorsunuz. 4 çocuğın hiçbiri dışarı çıkamıyor. Saçımızı düzleştiriyoruz. Sonra tekrar bozuyoruz. Gün içinde iki kere oje değiştiriyoruz. Evin içinde ayakkabı ile geziyorum. Annemi tatmin edemiyorum. Pek becerim yok. Evin her gün süpürülmesi saçma geliyor.” (Kız, 16 yaşında)

“Evdeyiz durmadan. Çok sıkıcı. Hiçbir şey yapmıyorum.” (Oğlan, 12 yaşında)

“Kötüyüm. Evdeyim. Evde olmak çok sıkıcı. Hiçbir zaman okul bir daha açılmayacak diye düşünüyorum. Mayıs’ta açılacak diyorlar ama ben inanmıyorum. Açılmayacak gibi geliyor.” (Kız, 13 yaşında)

Eğitim Hakkı

Covid-19 sürecinde okullarda yüz yüze eğitime ara verilmesinin ardından, 16-20 Mart haftası ara tatil olarak ilan edildi ve ilk etapta 23-27 Mart aralığında EBA (Eğitim Bilişim Ağı) aracılığıyla uzaktan eğitime başlanacağı duyuruldu, uzaktan eğitim süresi iki kez uzatıldı.⁴

Uzaktan eğitim süreci, EBA web sitesi (www.eba.gov.tr) ve televizyon kanalları (TRT EBA TV İlkokul, TRT EBA TV Ortaokul, TRT EBA TV Lise) aracılığıyla yürütülüyor.

Uzaktan eğitime geçiş ile birlikte, eğitimdeki eşitsizliklerin görünürlüğü arttı, dezavantajlı bölgelerdeki çocukların bu sistem ile eğitime erişimlerinde yaşanan sıkıntılar gündeme geldi.

Bu konu hakkındaki telefon görüşmelerinde, çocukların yeni sisteme adapte olmakta zorlandıkları tespit edildi.

Uzaktan eğitim tecrübesi, okul sistemine dahil olan çocuklarla konuşuldu. Görüşmelerde “EBA’ya erişebiliyor musun?” sorusuna çoğunluk erişebildiğini söyledi. Ancak EBA’ya erişemediğini belirten çocukların önemli bir kısmı çok az kullandığını ya da hiç kullanmadığını belirtti.

Hiç kullanmadığını söyleyen çocukların bir kısmı EBA’da verilen eğitimin yetersiz olduğundan yakındı.

Sıklıkla belirtilen diğer bir konu ise, EBA için gerekli şifre ile ilgili sorunlar ve öğretmenlerinden şifreyi talep etme zorunluluğudur.

“Televizyona kurduk ama takip edemiyorum. Uykuda oluyorum yetişemiyorum. Bir de benim şifremlerim ilgili bir sorun çıktı. Öğretmenimden istedim. Verdiler ama sonra o gün girmeyince hemen ertesi gün tekrar değişti şifre. Giremiyorum. O yüzden M. K. diye bir yerden takip ediyorum. LGS var bu sene. Yeterli değil bunlar.” (Kız, 13 yaşında)

EBA’yı, az kullanan ya da hiç kullanmadığını belirten çocukların bir kısmı alternatif eğitim platformlarından ya da video platformlarındaki eğitim videolarından yararlandıklarını dile getirdi.

⁴ “Uzaktan Eğitim 30 Nisan’a Kadar Devam Edecek” başlıklı 25 Mart 2020 MEB haberi. Erişim tarihi: 08.05.2020
Erişim adresi: <http://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-30-nisana-kadar-devam-edecek/haber/20585/tr> ve “Uzaktan Eğitim 31 Mayıs’a Kadar Devam Edecek” başlıklı 29 Nisan 2020 tarihli MEB haberi. Erişim tarihi: 08.05.2020.
Erişim adresi: <https://www.meb.gov.tr/uzaktan-egitim-31-mayisa-kadar-devam-edecek/haber/20803/tr>

Öğretmenleri ile iletişimde olan çocuklar, öğretmenin gönderdiği ödev ya da testlere çalışarak eğitime devam ettiğini belirtti.

EBA'ya erişemediğini belirten çocukların bir kısmı, evlerinde internet bağlantısının olmadığını ya da televizyonlarının eski olduğunu ifade etti.

EBA hakkında yeterli bilginin olmadığı tespit edildi. Çocukların ifadelerinden EBA'nın televizyona nasıl kurulacağı ile ilgili soru işaretlerinin olduğu anlaşıldı. Bakım verenlerin okuma-yazma bilmemesi bu sorunun çözümündeki önemli bir engeldir.

“Fazla bir şey anlamıyorum. Soru da sormuyoruz. Öğretmenlerimle iletişim kuramıyoruz.”
(Kız, 12 yaşında)

Diğer bir engel ise okul ve öğretmenlerle olan iletişimin kesilmiş olmasıdır. Öğretmenlerden gelecek şifre ile EBA'ya erişmek mümkündür ancak görüşme yapılan çocukların önemli bir kısmı öğretmenleri ya da okul ile iletişim kuramadıklarını dile getirdi.

Öğretmeniyle iletişim kuramayan, interaktif bir sisteme erişemeyen, farklı öğrenme ihtiyaçları olan çocukların dersleri anlamakta zorluk çektiği anlaşıldı.

“Evet, sabahları kalkıp izliyorum. Ama çok uzun cümle kuruyor öğretmenler, yazamıyorum. Onda zorlanıyorum.” (Oğlan, 11 yaşında)

Okul sistemin dışında kalmış çocukların geleceği ise endişe verici olmaya devam ediyor.

Görüşme yapılan yetişkinlerin yüzde 70'i çocukların EBA'ya eriştiğini, yüzde 25'i çeşitli sebeplerden erişemediğini, 1 bakım veren ise bu konuda bilgisi olmadığını dile getirdi.

Çocuklarının EBA'ya erişebildiğini söyleyen bakım verenler, çocukların dersleri takip etmediğini, uzaktan eğitim sistemine adapte olamadıklarını sıklıkla dile getirdi.

Çocukların uyku saatlerinin değiştiği, dersleri kaçırdıklarını ifade edildi. Derslerin çocukların öğrenme hızına ve farklılıklarına uygun olmadığı vurgulandı.

“Ben hiç beğenmedim EBA'yı. Mesela kızım 1. sınıfta. Öğretmen çok hızlı anlatıyor. Hiç tekrar yapmıyor. Direkt geçiyor. Çok hızlı. Kızım anlamıyor. O yüzden hiç memnun değilim. Bazen erken yatamadıkları için uyanamayıp dersi kaçırmıyorlar.”

Kimi bakım verenlerin, EBA hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı tespit edildi. EBA'ya erişemediklerini dile getiren yetişkinlere sebebi sorulduğunda, okuma yazma bilgisinin olmadığı/yeterli olmadığı, internete erişimlerinin olmadığı ve öğretmenlerden/okuldan herhangi bir bilginin ulaşmadığı belirtildi.

Öğretmenlerden bilgi aldıklarını ifade eden bakım verenler, öğretmenlerin verdiği ödevlerin, EBA'dan daha yararlı olduğunu dile getirdi.

EBA'dan memnun kalan, kendisinin de çocuğu ile birlikte ders dinlediğini ifade eden bir bakım veren, gözlemlerini şu şekilde ifade etti:

“İlk hafta hiç takip edemedik. TV bozuktu. EBA hiç yoktan iyidir. Tane tane anlatıyorlar. Ben de çocuklarla takip ediyorum, okuma yazmayı unutmamak için.”

Dinlenme, Boş Zaman Değerlendirme, Oyun Oynama, Kültürel ve Sanatsal Etkinliklere Katılma Hakkı

Görüşme yapılan çocukların neredeyse tamamı, park, yeşil alan gibi oyun alanı ihtiyaçlarını sokaklarda ve okul bahçelerinde karşılıyor. Telefon görüşmelerinin yapıldığı süreyi de içine alan zaman diliminde, 3 Nisan 2020'de, 20 yaş altı için sokağa çıkma yasağı ilan edildi.

Zamanının büyük kısmını sokakta geçiren bu grup için tamamen eve hapsolmanın çeşitli zorlukları da beraberinde getirdiği görüşme sonuçlarında izlenebilmektedir.

Çocuklarla yapılan konuşmalarda dışarıya çıkıp çıkmadıkları sorulduğunda çoğunluğun markete ve evin bahçesine çıkmak dışında sokağa çıkmadığı görüldü.

Görüşme yapılan 30 çocuğun yüzde 37'si sokağa çıkma yasağından önce Fatih ilçesi içerisinde ya da Beyoğlu, Balat gibi yakın konumlara gitmek için dışarıya çıktıklarını, sokağa çıkma yasağından itibaren buna son verdiklerini söyledi. Geri kalanlar ise özellikle okulların kapandığı süreden beri hiç dışarıya çıkmadıklarını söyledi.

Çocukların, dışarıdan karşılanması gereken temel ihtiyaç ve isteklerini bakım verenleri üzerinden sağladıkları görüldü.

“Hiç çıkmıyorum. Eskiden bakkala giderdim hemen evin yanındaki. Ama şimdi ona bile gitmiyorum.” (Kız, 13 yaşında)

Sokağa çıkma yasağından önce dışarıya çıkan çocukların, yasakla birlikte eve kapanmalarına rağmen, bakkala gitmek, evin önünde komşularıyla oturmak gibi sebeplerle dışarıyla bağlarını sürdürdükleri anlaşıldı.

Bu çocukların sosyalleşmekten uzaklaşmak, yalnız olmak, oyunsuz ve hareketsiz kalmak gibi konularda oldukça zorlandıkları söylenebilir.

Bahsi geçen 11 çocuk ortaokul ve lise çağındadır. İlkokul çağındaki çocukların, okulların tatil olduğu tarihten itibaren evden çıkmadıkları tespit edildi.

Edinilen izlenimlere göre, çocukların kendileriyle ilgili yasal düzenlemelerden haberdar olduğu ve ona göre ihtiyaçlarını şekillendirdikleri anlaşıldı.

Çocukların arkadaşlarıyla olan iletişimlerini sürdürmeye dair ihtiyaçları net olarak görüldü.

Görüşmelerde çocukların yüzde 27'si, Mart ayının ortasından beri arkadaşlarıyla hiç irtibata geçmediğini söyledi. Bu çocuklar arasından sadece bir kişi arkadaşlarıyla görüşmeye ihtiyaç duymadığını belirtti. Diğerleri ise görüşmeme sebebi olarak kendisine ait bir iletişim aracı bulunmayışını ve arkadaşlarından uzak mesafede yaşıyor olmalarını belirtti.

“Bir tane arkadaşım var bir kere görmüştüm bakkala çıkarken.” (Oğlan, 11 yaşında)

“Hayır, hiçbirini görmedim. Telefonum da yok, konuşamadım.” (Oğlan, 11 yaşında)

Çocukların, iletişim biçimi olarak sosyal medya uygulamaları, telefon görüşmeleri, kapı önü sohbetlerini kullandıkları görüldü.

En dikkat çeken iletişim biçimi, online oynanan oyunlar üzerinden kurulan iletişimdir. Bu oyunlar eğlendirici özelliklerinin yanı sıra akranlarla iletişimde kalmak için elverişli bir araç olarak kullanılıyor.

“PUBG oynuyoruz arkadaşlarla. Onun haricinde dışarı çıkamadığımız için sıkıcı.” (Oğlan, 12 yaşında)

Küçük yaşlardaki çocuklar, iletişim yöntemi olarak telefon konuşmalarını, komşularla kapı önü sohbetlerini ve sokakta tesadüfen karşılaşmaları kullanırken; daha büyük yaşlardaki çocukların sosyal medya araçlarını ve online oynanan oyunları tercih ettikleri görüldü.

Çocuklara oynadıkları oyunlar sorulduğunda daha çok bilgisayar, tablet ve telefon üzerinden oynanabilen online oyunları tercih ettikleri anlaşıldı.

Bunların yanı sıra kitap okumak, dizi/film izlemek, el işleri (etamin, halı dokuma gibi), internetten araştırma yapmak, ödev yapmak gibi yöntemler ile vakitlerini geçirdikleri görüldü.

Çocukların vakit geçirirken kullandıkları yöntemlerin farklılaşmasındaki temel değişkenin evde başka bir kardeşin varlığı olduğu söylenebilir. Özellikle evde kendilerinden küçük bir kardeş varsa onunla zaman geçirdiklerini, onun oyuncakları ile oynadıklarını belirttiler.

“Sıkılıyorum. Kardeşimin oyuncakları var, küçük kardeşimi oynatıyoruz.” (Oğlan, 11 yaşında)

“İki tane kitap almıştım, onları bitirdim. Ama ödevlerden hiç zamanım kalmıyor. U.. (abisi) tableten oyun oynuyor. Evde bazen yerden yüksek oynuyoruz onunla.” (Kız, 11 yaşında)

“Evde çok az oyun oynayabiliyorum. Bazen ablamla biraz oynuyoruz.” (Kız, 7 yaşında)

Ortaokul çağındaki bir çocuktan “Hangi oyunları oynuyorsun?” sorusuna alınan cevap, “İnternete erişimim yok.” olmuştur. Bu, çocukların karantina sürecinde zamanlarını nasıl geçirdiklerine dair vurgulu bir cevaptır.

Bilgi ve Medyaya Erişim Hakkı

BM ÇHS, çocukların toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlamayı kabul etmektedir.

Öte yandan katılım ilkesi, çocuğun kendine uygun, yeterli ve doğru şekilde bilgilendirilmesini kapsar.

ÇHS madde 12’de tanımlanan katılım ilkesi “her çocuğun, kendi yaşamını ilgilendiren her konuda alınacak kararlara ve görüşlerini ifade etme” hakkını tanımlar. Bu hak ve ilkeler kapsamında değerlendirilmek üzere çocuklara yaşadıkları yerde internete erişip erişemedikleri, erişebiliyorlarsa hangi araçla, ne oranda interneti kullanabildikleri soruldu. İnternet erişimi olan çocukların bunu hangi amaçla kullandıkları öğrenilmeye çalışıldı.

Görüşme yapılan çocukların yaklaşık yüzde 23’ünün internete hiçbir şekilde erişimi olmadığı, yüzde 56’sının internete farklı oranlarda erişim imkânı bulunduğu görüldü. Bunun dışında komşu ve akrabalarının internet bağlantılarını kullanan çocuklar da vardır.

İnternete erişim imkânı bulunan çocukların çok büyük bir kısmı yavaş ve düşük kotalı internet bağlantısından şikayetçi oldu.

Çocukların önemli bir kısmı, GSM operatörünün internet paketini, cep telefonu aracılığıyla kullanıyor. Bu, hanedeki kişilerden aynı anda yalnızca birinin internete erişebilmesini sağlıyor.

“Biz saatleri bölüştük. Mesela ablam sabah interneti kullanıyor, ben öğleden sonra kullanıyorum.” (Kız, 14 yaşında)

Çocuklar interneti sıklıkla sosyal medyada zaman geçirmek, online oyunlar oynamak, video, film ve dizi izlemek, arkadaşlarıyla iletişim kurmak için kullandıklarını dile getirdiler. Çocukların çok küçük bir kısmı internetteki zamanlarını eğitimle ilgili uygulamalara ayırdığını söyledi.

Covid-19 süreciyle ilgili bilgileri sağlıklı şekilde alıp alamadıklarına dair, çocuklara salgınla ilgili bilgileri kimden, ne şekilde öğrendikleri sorduk.

Çocuklar bilgi kaynaklarının başında internet ve özellikle sosyal medya araçlarını gösterdiler. Bu kaynakları televizyon haberleri ve aile bireylerinden aldıkları bilgiler takip ediyor.

Covid-19 sürecini takip ettiğini dile getiren çocukların yaklaşık yüzde 80’i tek, yüzde 20’si birden fazla kaynaktan bilgi alıyor.

Bu, televizyon yayınlarının ve sosyal medya araçları başta olmak üzere internette yer alan içeriklerin, doğru ve çocuklara uygun olmadığı endişesini akla getiriyor.

“Haberlere bakıyorum. Oradan sürekli ölenlerin sayılarını yayınlıyorlar. Annem ve babama soru sormuyorum. Onların kafası karışık. Hep farklı farklı şeyler söylüyorlar. Amcam da sürekli sen boşver diyor.” (Oğlan, 12 yaşında)

“Televizyondan bakıyorum. Evdekiler çok anlatmıyor. Bir de bir arkadaşımın dinledim 13 yaşın altındakilere bulaşmıyormuş hiç. Bazen markete giderken hapşırıyorlar bana doğru ama bir şey olmuyor.” (Oğlan, 12 yaşında)

Bahsi geçen kaynakların teyitsiz bilgiler içermesi, çocukların yaş ve olgunluk düzeylerine uygun olmaması, çocukların yanlış bilgilenmesi ve kaygı düzeyinin artması riskini ortaya çıkarıyor.

Çocukların yüzde 10'u Covid-19 sürecini hiç takip etmediklerini dile getirdi. Bu durumu, haberlere güvenmeme, süreçle ilgilenmeme, sürecin uzun olması, haberlerin kaygılarını artırması şeklinde gerekçelendirdi.

Görüşme yapılan çocukların bakım verenlerine internet erişimleriyle ilgili benzer sorular soruldu.

Çocuklardan alınan verilerin sonuçlarına ek olarak kimi ebeveynin, özellikle yalnızca telefonları üzerinden internete erişenlerin, internet kullanımının kısıtlı olduğu yönündeki ifadeleri dikkat çekicidir.

“Sıkılıyoruz çok evde. Herkes hep beraber. Benim telefonum çocukların telefonu oldu. Onlar izin verirse kullanıyorum.”

Çocukların bakım verenlerine, Covid-19 süreciyle ilgili bilgileri nereden aldıkları, bilgilerin yeterli ve doğru olup olmadığı konusunda ne düşündükleri soruldu.

Yetişkinlerin tamamına yakını, yalnızca televizyon haberleri aracılığıyla bilgi aldığını, bilgilerin yeterli ve doğru olduğunu düşündüğünü söyledi. Edindiği bilgilerin yetersiz ve kulaktan dolma olduğunu ifade eden bir yetişkin oldu.

Bununla birlikte, komşularından ve internette bilgi aldığını dile getirenler de oldu.

Covid-19 sürecinde ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları⁵ çocukları süreç ile ilgili bilgilendirmek için içerikler üretti; ancak bunların neredeyse tamamı online ulaşılabilecek kaynaklardır.

Ana akım medyada ya da TRT EBA kanallarında Covid-19 sürecini çocuklara özgü anlatan -önlere dışında- düzenli ya da düzensiz çok fazla yayın bulunmuyor. Bu da çocukların yaş ve gelişimlerine uygun bilgiye erişimleri önünde önemli kısıtlardan biridir.

Bu, çocukların süreçle ilgili yanlış ya da eksik bilgilenmesine ya da kimi ülkelerin vatandaşlarına karşı bir önyargı oluşturmalarına sebep olabiliyor.

5 Covid-19 sürecinde çocuklar için üretilen kaynaklardan bazılarını FİSA Çocuk Hakları Merkezi'nden erişilebilir. Erişim adresi: <https://chm.fisa.org.tr/cocuklar-icin/>

Sağlığa Erişim Hakkı

Sağlığa erişimle ilgili sorular, bakım verenlere yöneltildi, onlar aracılığı ile ailenin diğer bireylerinin durumları anlaşılmasına çalışıldı.

Görüşülen kişilerin, koruyucu sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşadıkları, tıbbi tedaviye erişimde çekinceleri olduğu tespit edildi.

Görüşülen 20 yetişkin arasında yüzde 40'ı bu süreçte herhangi bir sağlık hizmetine ihtiyaç duymadığını belirtirken, yüzde 35'i ihtiyaç duyduklarını fakat ulaşamadıklarını belirtti.

Yüzde 15'lik kesim ihtiyaçları olmadığını, olsa da hastaneye gitmekten çekindiğini söyledi.

Sağlık hizmetine ihtiyaç duymadığını belirten kişilerden bir kısmı, ilaç ihtiyacı gibi ufak tefek sayılabilecek konularda yakındaki sağlık ocağından veya eczaneden hizmet almayı tercih ettiğini belirtti.

“Şimdilik yok. Ama çok korkuyorum çocuklar hastalanır da doktora gitmek gerekir diye. Evlere kapanmadan önce ilaç, antibiyotik alıp koymuştum onlardan kullanırız herhalde.”

İhtiyacı olduğu halde sağlık hizmetine ulaşamadığını belirten kişilerin önemli bir kısmı, kendisinin veya aile bireylerinin kronik hastalığı olduğunu fakat randevu alamadıkları için kontrole gidemediklerini vurguladı. Kronik rahatsızlıkları olan bu kişilerin bir kısmı başvuru yaptıkları halde maskeye erişemediklerini belirtti.

Yetişkinler arasında, sağlık güvencesi olmadığı için sağlık hizmetine ulaşamayan, hastanede yatan yakınlarının sağlık durumu hakkında bilgi alamayan kişiler de bulunmaktadır.

“Geçen gün midem kötü oldu, caddedeki Haseki'ye gittim. Sarılığım, iltihabım var. Doktor kızdı, neden geldin, dedi.”

Hastaneye giderek sağlık hizmetinden yararlanamadığını veya gitmeye çekindiğini belirten kişilere aldıkları önlemler soruldu.

Görüşülen kişilerin çoğunluğu, evden market alışverişi gibi zorunlu haller dışında çıkmamaya çalıştığını, çıktığında ise maske kullanmaya dikkat ettiğini belirtti.

Eve döndüğünde kişisel ve genel ev hijyenine dikkat ettiğini belirten kişi sayısı daha azdı.

Bu süreçte sağlıklı beslenmeye dikkat ettiğini belirten yalnızca bir kişi oldu.

Hanede hastalanan biri olması durumunda karantina için kullanabilecekleri bir oda bulunup bulunmadığı sorusuna, yalnızca yüzde 15'i izole edebilecekleri bir odaları olduğunu belirtti.

Görüşülen kişilerin yarısı, hastalık söz konusu olduğunda izolasyonun mümkün olmadığını söyledi.

İzolasyonun mümkün olmamasının en önemli sebebi, görüşülen kişilerin yaşadıkları evlerin küçük olması ve bu evlerde kalabalık nüfus yaşıyor olmalarıdır.

Yaşama ve Gelişim Bağlamında Güvenli Alan Hakkı

Covid-19 süreci ile ilgili tedbirler, en çok günlük işlerde çalışan, düzenli geliri olmayan hanelerde yıkıcı etkiye yol açtı.

Görüştüğümüz ailelerin neredeyse tamamı, pandemi öncesinde de ekonomik zorluk çekmekte, bu sürecin olumsuz yanlarını ilk günden itibaren yaşamaktaydı.

Görüşmelerde ailenin ekonomik durumu, yaşama koşullarındaki değişim gibi konular bakım verenlere soruldu, onlar aracılığı ile ailenin diğer bireylerinin durumları anlaşılmaya çalışıldı.

Sağlık hakkına yeteri kadar ulaşamadığını belirten kişilerin, yaşamlarını sürdürecekt beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarına erişmek konusunda da sıkıntılar yaşadıkları görüldü.

Görüşülen kişilerin çoğunluğu düzenli bir gelirleri olmadığını, kira ve faturalarını ödemekte zorluk çektiklerini belirtti.

Mahalle sakinlerinin çoğunluğu bu süreçte belediye tarafından sadece erzak yardımı yapıldığını dile getirdi. Görüşülenlerin bir kısmı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından verilen 1.000 TL tutarındaki pandemi yardımına başvurduklarını fakat alamadıklarını söyledi.

Bunun yanında, yetişkinler içinde sadece yüzde 15'i iş kaybı yaşamadığını dile getirirken, bu kişilerin ikisi kendi iş yerlerinde çalışmaya devam ettiğini belirtti.

“Beyim pazarcıydı. Sonra çaycılık yapmaya başladı bir yerde. Ama kimse olmayınca çıkarıldı işten. Durumumuz kötü yani, Allah yardımcımız olsun.”

“Mecbur kaldığım için merdiven silmeye gidiyorum. Eskisi kadar çıkmıyorum, bu yüzden maddi olarak zorluk çekiyoruz.”

Tüm hane halkının evde olduğu bu günlerde, ev işleri sebebiyle yükleri artmış bulunan kadınlar yaşam hakkı ihlal edilen bir diğer gruptur.

“Hepimiz aynı odadayız. Benim işim çok arttı. Tahammül ediyoruz işte. Sizleri özledik. Gelelim de yine oyunlar oynatın.”

Görüşülen yetişkinlerin büyük çoğunluğunu oluşturan kadınlar, görüşmeler boyunca sıklıkla yüklerinin arttığını ve evde işlerin hiç bitmediğini vurguladı.

Görüşme yapılan yetişkinlere, mahallenin durumu hakkında da sorular soruldu.

Görüşülen 20 yetişkinin, bu duruma dair gözlemlerinde yarı yarıya düşünce farkı bulunuyor.

Kişilerin yarısı, “Mahalleli kendisine dikkat etmiyor. Herkes dışarıda...” gibi ifadeler kullanırken diğer yarısı “... Şimdi sokaklarda kimseler yok. Çok sessiz. Bizim mahalle bile böyleyse İstanbul’da herkes evdedir.” diyerek yaşadıkları mahalledeki güncel durumu ifade ediyor.

Bu ifadelerdeki farkları kişilerin ikamet ettiği sokak ve caddelerin alışveriş noktalarına yakın ya da uzak olmasına göre değiştiği şeklinde yorumlamak mümkündür. Yine, kaygıyla beraber kişisel bakış açısında ortaya çıkan farklar da göz önünde bulundurulması gereken bir diğer değişkendir.

Dışarıya çıkıp gezen kişilerin genelde maske kullandıkları iletilmiştir. Pazarın kurulduğu gün, sokakların daha kalabalık olduğu ortak kanaattir. Mahalle ve sokakların eskiye nazaran daha sakin olduğu sonucu çıkarılabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu ön rapor 12 Mart itibariyle Türkiye'de alınmaya başlayan önlemler ve yaşam koşullarındaki değişimlerin, Fatih, Karagümrük bölgesindeki çocukların durumunu ortaya koyma gayretini taşıyor. Bulguların kamuoyu ile hızlıca paylaşılması için, birinci görüşme soruları ve ön rapor kapsamı sınırlı tutulmuştur.

Uzaktan eğitime geçiş ile birlikte, eğitimdeki eşitsizliklerin görünürlüğü arttı, dezavantajlı bölgelerdeki çocukların bu sistem ile eğitime erişimlerinde yaşanan sıkıntılar, telefon görüşmelerinde çokça dile getirildi.

Uzaktan eğitim sürecinde şifreye erişilememesi, televizyon kanalının ayarlanamaması, derslerin çocukların seviyesini gözetmeyen bir hızda olması, uzaktan eğitim sürecini çocuklar için verimsiz ve sıkıcı bir hale dönüştürüyor.

ÇHS'nin 31. maddesi, çocuğun gelişimine uygun olarak boş zaman ve oyun hakkı olduğundan bahseder ve sözleşmeye taraf devletlerin bu hakkın eşit ve adil olarak yerine gelmesinde sorumluluk sahibi olduğunu hatırlatır.

Covid-19 sürecinin yol açtığı koşullarda, online mecralar ve teknolojik araçlar, sokaklar ve parkların yerini aldı. Fakat, pek çok aile maddi sebeplerden dolayı internet faturasını ödeyemiyor, çocuklarına elektronik aletler sunamıyor.

Bir halk sağlığı problemi olan Covid-19, toplumun tüm kesimlerini etkilerken, genel sağlık ve sosyo-ekonomik durumları göz önüne alındığında, Roman, mülteci veya engelli bireyler gibi bazı kişi ve grupların özellikle dezavantajlı hale gelmelerine yol açıyor. Bu kişilerin önemli bir kısmı temel insan hakları olarak değerlendirilen yaşam ve sağlık hakkına ulaşırken dahi sorunlar yaşıyor.

ÇHS'nin çocuk katılım ilkesinin gereklerinden biri çocuğun kendine uygun şekilde, yeterli ve doğru şekilde bilgilendirilmesidir.

Çocuklar Covid-19 süreciyle ilgili bilgileri internetten ve özellikle sosyal medya araçlarından edinmektedir. Sosyal medya araçları başta olmak üzere internette yer alan içeriklerin teyitsiz bilgiler içermesi, çocukların yaş ve olgunluk düzeylerine uygun olmaması, çocukların yanlış bilgilenebilmesi ve kaygı düzeyinin artması riskini ortaya çıkarıyor.

Ön raporda yer verilemeyen hak ve hizmetlere erişim konularına ikinci görüşmelerde daha derinlemesine bakacak, final raporunda kapsamlı bir analiz sunacağız. Çocukların sekteye uğrayan haklarının eğitim, sağlık, bilgi ve medyaya erişimden daha fazla olduğu aşikârdır.

Covid-19 süreci öncesinde de çok boyutlu yoksulluk ve yoksunluk yaşayan faydalanıcı grubun, bu süreçte uğradığı ya da uğraması olası hak ihlallerine bakmak, bu gruplar için öncelikli sunulması gereken hizmetleri ve alınması gereken önlemleri de işaret ediyor.

Bu ön raporda, farklı başlıklarda yer verilen ÇHS'nin dört temel ilkesi olan ayırım gözetmeme, çocuğun öncelikli yararı, katılım ve yaşama, gelişiminin desteklenmesi, sözleşmedeki tüm hakların uygulanması için gerekli ilkelerdir. Her bir hak başlığına bu ilkeler ışığında bakmak önceliklidir.

İnsan hakları ve çocuk hakları bölünemez ve birbirinden ayrı düşünülemez, her zaman, herkes için ve hepsinin yaşama geçmesi gereklidir.

ÇHS'nin temel ilkelerinden bir diğeri, çocuğun öncelikli yararadır. "Çocuğu etkileyen tüm eylem ve kararlarda çocuk için en iyi olan temel düşünce olmalıdır" şeklinde tanımlanan bu ilke, Covid-19 sürecinde karar alıcılara ve kamuoyuna yol gösterici olmalıdır.

Çocuk haklarının en üst düzeyde yaşama geçebilmesi için, bu süreçte yapılabilecek aşağıda paylaşılmıştır:

- Çocukların bu süreçte haklara erişimleri önündeki engelleri kaldırmaya yönelik öncelikle kamu gücü, destekleyici şekilde sivil toplum kurumları, tüm yetişkinlerin işbirliği ve çocukların katılımı gereklidir.
- Covid-19 sürecinde çocukların ihtiyaçlarını ve karşılaştıkları engelleri çocuklardan duymak, gerçekçi çözümlerin üretilmesi için gereklidir.
- Bu süreçte işini ve gelirini kaybetmiş, kendisine ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçları sağlayamayan, gelecek kaygısı taşıyan kişilere, destekleyici, uzun vadeli sosyal yardımlar sağlanmalıdır. Bunu yerel yönetim, sivil toplum, dayanışma ağları gibi paydaşların işbirliğiyle yapmak mümkündür.
- Yerel çalışmalar yapan sivil toplum kurumlarının da desteğiyle, ülke genelinde uzaktan eğitime erişemeyen çocuklar tespit edilmeli, eğitim hakkına erişimlerinin önündeki teknik engeller ortadan kaldırılmalıdır.
- Uzaktan eğitim sistemi farklı ihtiyaçları olan çocukları kapsayıcı hale getirilmelidir.
- EBA içeriklerinde ve akışında doğrudan çocuklardan alınan geri bildirimlerle değişiklikler yapılması, çocukların öğretmenleriyle etkileşimlerinin sürebilmesi için öğretmenlerin teşvik edilmesi, desteklenmesi gereklidir.
- Millî Eğitim Bakanlığı, bilgilendirmeleri yoğunlukla sosyal medya kanallarıyla yapmaktadır. Sosyal medya erişimi olmayan kesimlerin bilgiye ulaşabilir hale gelmesi için çalışılmalıdır.
- Covid-19 süreciyle ilgili, çocuklara uygun içeriklerin hazırlanması ve bunların uygun yollarla ulaştırılması gerekir.
- İnternete erişimin düşük olduğu göz önünde bulundurulunca, çocuklara uygun basılı materyallerin ulaştırılması bu ihtiyacı gidermek için kullanılabilecek yöntemlerden birisidir.
- Çocukların Covid-19 süreciyle ilgili merak ettiği soruları sorabilecekleri, bilgi alabilecekleri ücretsiz telefon hatlarının açılması önemli bir ihtiyacı giderebilir.
- İnternete erişim, sadece internet bağlantısıyla mümkün olamaz. Bu ağa bağlanabilmek için gerekli teknolojik aletleri de gerektirir. Sosyal yardımların bu ihtiyacı da gideriyor olmasına özen gösterilmesi gerekir.
- Çocukların yaşadığı sıkıntı ve gündelik yaşamlarına, okullarına ve arkadaşlarına duydukları özlem gibi zorlayıcı duygularla baş etmeleri için güçlendirilmeleri önemlidir.
- Okullarından, arkadaşlarından uzaklaşmış olduğu görülen çocukların kitap, ev içi oyun materyali gibi ihtiyaçları giderilmelidir.

EK 1

Ebeveynler/Bakım verenler için çerçeve sorular;

1. Nasılsınız? Çocuklar nasıl? Günleriniz nasıl geçiyor?
2. Bu süreç için nasıl önlemler aldınız? Salgına tedbir olarak ihtiyaçlarınızı karşılayabildiniz mi? Evetse hangi yolla?
3. Salgınla ilgili ne biliyorsunuz? Bilgileri nereden alıyorsunuz, öğreniyorsunuz? Bilgi aldığınız kanaldan yeterli-doğru bilgi aldığınızı düşünüyor musunuz?
4. İnternete erişiminiz var mı? Sağlıklı bir şekilde kullanabiliyor musunuz?
5. Hayatınızda ne değişti? Ailede kim çalışıyor? Ailenin ekonomik durumu etkilendi mi? Nasıl?
6. Ailenizde bir hastalık durumu söz konusu olsa o kişi izole edebilecek odanız mevcut mu?
7. Mahalle nasıl, bir hareketlilik var mı?
8. Sağlık hizmetine ihtiyaç var mı, karşılayabildiniz mi?
9. Bu süreçte ne gibi zorluklar yaşıyorsunuz? Böyle devam ederse ne yapmayı düşünüyorsunuz? Bu durum sonucunda bir ekonomik/gelir kaybı yaşadınız mı?
10. Çocukların günü nasıl geçiyor? Okullar televizyon ve internetten eğitime geçti, izleyebiliyorlar mı? Takip edebiliyorlar mı? Bir sıkıntı yaşıyor musunuz, çocuklar bu konuda nasıl hissediyor, nasıl etkilendiler? Öğretmenlerden bilgi geliyor mu? EBA'dan telefonuna günlük olarak ders programına dair bilgilendirme mesajı geliyor mu?

EK 2

Çocuklar için çerçeve sorular;

1. Nasılsın? Günlerin nasıl geçiyor? (Halleri ve kaygı seviyelerini anlamaya dönük sorular)
2. Dışarı çıkıyor musun?
3. Arkadaşlarını görebiliyor musun? Arkadaşlarıyla iletişimi sürdürüyor musun? Evetse, nasıl?
4. Televizyondan eğitime başladı takip edebiliyor musun? Evdeki sorumlulukların arttı mı?
5. Evde nasıl oyunlar oynuyorsun? Nelerle oynuyorsun?
6. Evde internete erişimin var mı? Nasıl kullanıyorsun interneti, günde kaç saat, ne için?
7. Salgınla ilgili bilgileri kimden öğrendin? Nasıl öğreniyorsun? Merak ettiklerini kimlere sorarsın? Başka neler öğrenmek istersin?

Sulukule
Sulukule Gönüllüleri Derneği
10. yıl

Adres: Prof. Naci Şensoy Cad. Sağel Sk. No: 2D Karagümrük/Fatih/İstanbul